

ה"אתה" החדש! תחיית המתים

תחיית המתים בעולם הבא היא אחד מן העקרונות היסודיים ביהדות (למרות שיש שמכירים את המושג דווקא ממדתות אחרות), ונדון בו בחלק זה, השלישי בסדרת השיעורים על העולם הבא.

כפי שנאמר בחלק הראשון והשני של סדרה זו, העולם הבא הוא זמן ומקום שבו נחוה קרבת אלוקים המתאימה למעשינו ולבחירות שבחרנו במהלך חיינו. השלב הראשון של שכר זה הוא בעולם הנשמות, הרוחני-לחלוטין. אך אין זו רמת הקיום הגבוהה ביותר. בסופו של דבר, הגוף יחיה מחדש והנשמה תתאחד עמו כדי לחוות ממד חדש זה של מציאות ושל התקשרות לה'.

בשיעור נבקש להשיב על השאלות הבאות לגבי יסוד זה של האמונה היהודית, שידוע עליו רק מעט:

- ☞ האם היהדות מאמינה באמת בתחיית המתים?
- ☞ מהי המטרה של תחיית המתים?
- ☞ מתי תתרחש תחיית המתים וכיצד?
- ☞ כיצד ייראו החיים בעולם הבא שלאחר תחיית המתים?
- ☞ איזה מסר נוכל ללמוד עבור חיינו היום מתחיית המתים והעולם הבא?

מבנה השיעור:

חלק ראשון:

האמונה בתחיית המתים
פרק א. תחיית המתים היא מהותית באמונה היהודית
פרק ב. תחיית המתים בתפילתנו
פרק ג. מקורות מן התנ"ך לתחיית המתים

חלק שני:

מטרתה של תחיית המתים
פרק א. הצורך במוות
פרק ב. דין של האדם בשלמותו
פרק ג. תיקון העולם הפיזי

חלק שלישי:

התהליך של תחיית המתים
פרק א. השלבים של תחיית המתים
פרק ב. האופן שבו תתרחש תחיית המתים
פרק ג. איזה גוף יקום לתחייה?
פרק ד. ריפוי המומים
פרק ה. היכן תתרחש תחיית המתים?

חלק רביעי:

אופיו של העולם הבא שלאחר תחיית המתים
פרק א. סקירה כללית
פרק ב. האופי הגשמי החדש של האדם
פרק ג. מדרגות בעולם הבא
פרק ד. כלכלת האדם בעולם הבא
פרק ה. הזמן בעולם הבא
פרק ו. הצמיחה הרוחנית בעולם הבא

חלק חמישי:

המסרים של העולם הבא עבור העולם הזה

חלק ראשון: האמונה בתחיית המתים

בעניין נפלים לתחיית המתים בע"ה י"ב ניסן תשל"ח

מע"כ הבחור... שליט"א,

הנה בדבר שאלתך אם נפלים יקומו כשיבא זמן תחיית המתים במהרה, הנה... אמר בסנהדרין דף ק"י ע"ב על קטן מאימתי בא לעוה"ב שהוא משעה שזרע. ופירש רש"י משעה שנקלט הזרע במעי אשה אפילו הפילה אמו ונמחה יש לו חלק לעתיד... וא"כ מפורש שכשיגיע זמן תחיית המתים יחיו הנפלים כגדולים צדיקים שהם הא ודאי נקיים וטהורים מכל חטא... ולכן תהא בטוח שבמהרה שיעלה רצון השי"ת שהוא הזמן לתחיית המתים יהיו לך אחים צדיקים שלא טעמו טעם חטא מעולם...

והנני המברך אותך בשלות הנפש והגוף ולהתגדל בתורה ובמעשים,

משה פיינשטיין

(מתוך "אגרות משה", יורה דעה ג:קלח)

[נפל הוא עובר ש'נפל', שחיוו הסתיימו בעודו ברחם ולא חי בעולם אפילו כתינוק. בנושא זה נשאל הרב משה פיינשטיין ולעיל הובאה תשובתו.]

האמונה בתחיית המתים היא יסוד ביהדות. כפי שנראה להלן, הרמב"ם משייך זאת לאחד משלושה עשר עיקרי אמונה. בסידור התפילה מופיעים עיקרי האמונה בתפילת שחרית של יום-יום.

פרק א. תחיית המתים היא מהותית באמונה היהודית

1. רמב"ם, שלושה עשר עיקרי אמונה, עיקרון יג – תחיית המתים היא אחת מאמונות היסוד ביהדות.

אני מאמין באמונה שלמה, שתהיה תחית המתים בעת שיעלה רצון מאת הבורא ...

2. רמב"ם, מאמר תחיית המתים – תחיית המתים היא עיקרון ביהדות המקובל על הכל.

ואומר שתחית המתים המפורסמת והנודעת באומתנו המוסכם עליה מכלל כתותנו אשר רוב זכרה בתפלות והספורים ובתקנות אשר חברום הנביאים וגדולי החכמים, ימלא מהם התלמוד והמדרשות, ענינה שוב זאת הנפש לגוף אחרי הפרידה זה... ואין בו פירוש כלל...

פרק ב. תחיית המתים בתפילתנו

1. תפילת העמידה, ברכת גבורות (הברכה השניה) – יום יום אנו משבחים את ה' על יכולתו להחיות מתים.

אתה גבור לעולם, ה'. מחיה מתים אתה, רב להושיע: מכלל חיים בְּחֶסֶד. מחיה מתים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוּמַךְ נוֹפְלִים. וְרוּפֵא חוֹלִים וּמְתִיר אֲסוּרִים. וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל עָפָר.

מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרָתוֹ וּמִי דוֹמֶה לָךְ. מְלַךְ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמֵּחַ וְשׁוֹעָה: וְנִצְמָן אֶתְּךָ לְהַחְיֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

2. **ברכות השחר בתפילה – אנו מודים לה' על נשמתנו, מתוך ידיעה כי הוא ייטול אותה ויחזירנה לעתיד לבוא.**

אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה... ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד ליטלה ממני, ולהחזירה בי לעתיד לבא, כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך... רבון כל המעשים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה', המחזיר נשמות לפגרים מתים.

פרק ג. מקורות מן התנ"ך לתחיית המתים

במקורות הבאים נבדוק חלק מן הרמיזות לתחיית המתים המצויות בתורה ובנביאים.

1. **שמות ו:ג-ד – ה' הבטיח לאבות את ארץ ישראל, אך בחייהם לא מומשה ההבטחה.**

וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב ... וְגַם הִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרָהִים אֲשֶׁר גֹּרֵ בָרָה:

2. **תלמוד בבלי, סנהדרין ט: – מאחר שהבטחה לא התקיימה בחייהם, היא תתקיים לאחר שיקומו לתחייה. ומכאן ראייה לתחיית המתים.**

תניא רבי סימאי אומר, מניין לתחיית המתים מן התורה? שנאמר (שמות ו) 'וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען'. 'לכם' לא נאמר אלא 'להם', מכאן לתחיית המתים מן התורה.

רש"י: אלא להם. דמשמע שהבטיח הקדוש ברוך הוא לאבותינו אברהם יצחק ויעקב שיתן להם ארץ ישראל, וכי להם ניתנה - והלא לבניהם ניתנה, אלא מלמד שעתידין לחיות ועתיד הקדוש ברוך הוא ליתן להם את ארץ ישראל.

3. **דברים לב:לט; תלמוד בבלי, פסחים סח. – ה' נוטל חיים ומעניק שוב חיים בעתיד.**

כִּי אָנֹכִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי, אֲנִי אֲמִית וְאַחֲזִיקָה מִחַצְתִּי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאִין מִנְדִי מְצִיל. פסחים דף סח עמוד א: אמר הקדוש ברוך הוא: מה שאני ממית אני מחיה.

4. **ישעיהו כו:יט – המתים יחיו.**

יְחִיּוּ מִתֵּיךְ וְנִבְלְתֵי יְקוּמוּן הִקִּיצוּ וְרִנְנוּ שְׂכְנֵי עֶפְרָיִם...

5. **דניאל יב:ב – המתים יקומו לתחייה.**

רַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֶפְרָיִם יִקְיָצוּ...

נקודות לסיכום החלק הראשון:

- ☞ האמונה בתחיית המתים היא עקרון יסודי ביהדות, המוכר על ידי כל המקורות הקלאסיים, והרמב"ם כולל אותה בשלושה עשר עיקרי האמונה שלו.
- ☞ ניתן לראות עובדה זו מתוך ההתייחסויות הרבות לתחיית המתים המצויות בתפילות הקבועות של עם ישראל.
- ☞ על אף שאין התורה מזכירה מפורשות את תחיית המתים, היא רמוזה במספר פסוקים. המושגים מתפרשים יותר בנביאים וכן בתלמוד.

חלק שני: מטרתה של תחיית המתים

בחלק זה נחקור את ייעודה של תחיית המתים ואת משמעותה העמוקה יותר. בשיעור הקודם דנו בחוויה הרוחנית של התקשרות לה' בעולם הנשמות שלאחר המוות. אם מדובר בשכר, האין די בחוויה זו כנשמה ללא גוף? מדוע יש צורך באיחוד הגוף והנשמה על מנת שיתמלא ייעוד הבריאה?

על מנת להשיב על השאלות שלעיל, הבה נשאל שאלה יסודית יותר: מדוע יש צורך כי האדם ימות על מנת לקום לתחייה בעתיד? מדוע לא תישאר נשמתו בתוך גופו לנצח?

פרק א. הצורך במוות

שלב החיים המכונה מוות – ההיפרדות של הנשמה מן הגוף – לא היה קיים בתכנית המקורית של הבריאה. המוות הפך להיות מרכיב נחוץ בחוויותיו של האדם רק לאחר חטאו של אדם הראשון בגן עדן.

1. בראשית ג:ז-יט – מלכתחילה, נועד האדם לחיות לנצח. לאחר חטא האכילה מעץ הדעת טוב ורע, נגזר על האדם למות.

וְלָאָדָם אָמַר כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וְתָאֵכַל מִן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּכָה הָאֲדָמָה בְּעֵבוּרְךָ בְּעֵצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה. בְּזַעַת אֲפִיךָ תֹאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבְבֵךְ אֶל-הָאֲדָמָה כִּי מְזַנְהָ לְקַחְתָּ כִּי-עָפָר אֶתָּה וְאֶל-עָפָר תָּשׁוּב.

2. רמח"ל (ר' משה חיים לוצאטו), "דרך ה'", א:גט – לאחר חטאו של אדם הראשון, נמצא האדם במצב בלתי מושלם. על מנת להשיג מחדש את השלמות שנועדה לאדם, עוברים גופו ונשמתו תהליך טיהור.

ואולם מלבד כל זה גזרה מידת דינו יתברך, שלא יוכלו, לא האדם ולא העולם מעתה, הגיע אל השלמות - עודם בצורה שנתקלקלה, דהיינו הצורה שיש להם עכשיו שבה נתרבה הרע. אלא יצטרך להם בהכרח עבור מעבר ההפסד, דהיינו המיתת האדם, וההפסד לכל שאר ההווים שנתקלקלו עמו.

ולא תוכל הנשמה לזכך הגוף, אלא אחר שתצא ממנו תחילה, וימות הגוף וייפסד, ואז יחזור ויבנה בניין חדש ותכנס בו הנשמה ותזככהו... ועל כן נגזר על האדם שימות ויחזור ויחיה, והוא עניין תחיית המתים...

והנה לפי שורש זה, זמן הגמול האמיתי, דהיינו זמן קיבול השכר... ומקומו הוא אחר התחייה בעולם שיתחדש, והאדם ייהנה בו בגופו ובנשמתו, בהיות גופו מזוכך על ידי נשמתו, ומוכן על ידה להיות נהנה בטוב ההוא.

מוות הוא תהליך אשר באמצעותו נפרדים הגוף והנשמה באופן זמני, וחוזרים כל אחד אל מקורו. הנשמה שבה לעולם הנשמות והגוף שב אל האדמה. תהליך זה מתרחש על מנת שכאשר תהיה תחיית המתים, יוכל להיבנות מבנה חדש, טהור, כאשר הנשמה תחזור לשכון בגוף, נקיים מן הפגמים שנגרמו מחטאו של אדם הראשון.

פרק ב. דין של האדם בשלמותו

מטרה נוספת לתחייה היא שהגוף והנשמה יתאחדו על מנת לעמוד למשפט לפני ה'. המשל הבא בתלמוד מוסבר על ידי הרב יעקב ויינברג במקור שלאחר מכן.

1. תלמוד בבלי, סנהדרין צא.-צא: - יש לדון את הגוף ואת הנשמה כיחידה אחת.

אמר ליה [=לו] אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד? גוף אומר: נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני - הריני מוטל כאבן דומם בקבר. ונשמה אומרת: גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו - הריני פורחת באויר כצפור.

אמר ליה, אמשול לך משל, למה הדבר דומה: למלך בשר ודם, שהיה לו פרדס נאה, והיה בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא. אמר לו חיגר לסומא: בכורות נאות אני רואה בפרדס. בא והרכיבני ונביאם לאכלם.

רכב חיגר על גבי סומא, והביאום ואכלום. לימים בא בעל פרדס. אמר להן: בכורות נאות היכן הן? - אמר לו חיגר: כלום יש לי רגלים להלך בהן? - אמר לו סומא: כלום יש לי עינים לראות? מה עשה - הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד. אף הקדוש ברוך הוא מביא נשמה וזורקה בגוף, ודן אותם כאחד. שנאמר: **אֵל הַשָּׁמַיִם מַעַל וְאֵל הָאָרֶץ לְדִין עֲמוֹ** (תהלים נ:ד). יקרא אל השמים מעל - זו נשמה, ואל הארץ לדין עמו - זה הגוף.

2. הרב יעקב ויינברג עם הרב מרדכי בלומנפלד, Fundamentals and Faith – הגוף הוא חלק מאתנו כפי שהנשמה היא חלק מאתנו.

היחס בין הגוף לנשמה הוא כמו היחס בין העיוור לבין החיגר (סנהדרין צא:). כשם שאין אפשרות להעניש את החיגר לבדו, כך אין שכר או עונש לנשמה לבדה. לבדה, אין באפשרותה לחטוא. נשמה חוטאת רק בתוך הגוף. ניתן לייחס שכר ועונש רק לשלמות שהיא האדם, לגוף ולנשמה יחדיו. רק כך ניתן לעשות צדק. הנשמה אינה יכולה להיכנס לעולם הבא ללא הגוף. האם ייתכן כי לאחר שהשלמות של גוף ונשמה תשיג מקום בעולם הבא, הגוף ייזרק? נשמה אינה צלם אלוקים. גוף אינו צלם אלוקים. לנשמה אין בחירה חופשית. רק לשניהם יחדיו יש בחירה חופשית, רק שניהם ביחד הם צלם אלוקים.

החוויה הנעלה של התקשרות לשכינה האבסולוטית דורשת את הישות כולה, את הגוף וכן את הנשמה. ללא תחיית המתים, בלי שהאדם ידע שהוא, כפי שהוא תופס את עצמו כעת, יחווה הנאה זו, הרעיון של העולם הבא אינו רלוונטי. אנשים אינם יכולים להתייחס לקיום כזה כי הם חשים שנשמתם לבדה אינה העצמי השלם שלהם.

העיקרון של תחיית המתים מלמד כי הגוף אינו סתם אובייקט אלא סובייקט. הגוף הוא חלק מן האדם עצמו.

פרק ג. תיקון העולם הפיזי

מטרה נוספת של תחיית המתים היא שבעת הזאת כל היקום יגיע לתיקונו, וימלא את ייעודו הנצחי בתכנית של ה'. בעת הזאת, כל הבריאה הפיזית תצטרף לעולם הרוחני באחדות חדשה.

1. הרב אהוד רקובסקי, "דעת תפילה", קדושה – העולם כולו יתחדש יחד עם האדם בעבודת ה'.

ולא יהיה תחיית המתים להאדם לבד אלא כל פרטי הפחות דכל הבריאה כולה והנהגתה אשר בכל ימי עולם, הנה כולם יתחדשו ויתקנו בעת תחיית המתים. וכל ענין תחיית המתים אשר להאדם שהוא עולם קטן, הנה יתנהג כמו כן לכל העולם כולו. רב שלמה אלישיב [כתב], [ב]הדעה ח"ב דרוש ב: "כי הרי עיקר הענין דתחיית המתים נודע הוא מדברי האריז"ל שהוא נוהג באמת תמיד בכל רגע... והוא מה שאנו רואים גם בעולם הזה שיוצא תמיד פעולות חדשות בכל חלקי הדצח"מ [דומם, צומח, חי, מדבר] שבה ומתקנים לצורך האדם. וכל פעולתם הרי הוא לצורך האדם... וכשמשתמש האדם בהנאתם המגיע לו מזה לעשות רצון קונו... עולה כל חלקי נפשו עם כל פחות... הללו למעלה למעלה, כל כח וכח לשרשו ומקורו..."

חלק שלישי: התהליך של תחיית המתים

פרק א. השלבים של תחיית המתים

לאחר ביאת המשיח, יתקיימו שני אירועים נפרדים של תחיית המתים. הראשון יתרחש מיד לאחר ביאת המשיח. אך, רק אנשים שהיו צדיקים גמורים בחייהם יקומו באותה העת. תחיית מתים שניה, עבור יתר האנושות, תתקיים בסופם של ימות המשיח.

1. תשובות הרדב"ז, כרך ג', תרס"ט – תחיית המתים תתרחש בשני שלבים, קודם עבור הצדיקים ולאחר מכן עבור העולם כולו.

שאלת ממני ידיד נפשי על זמן התחייה לפי שקבלת מאבותיך שהוא סמוך לאלף השביעי עם הכנסת שבת העולם שקלו מנוחה וק"ל א"כ הצדיקים וחסידי עליון אשר מתו על קדושת שמו בגלות לא יראו בטובתן של ישראל ולא ישמחו בשמחתן:

תשובה כל ימי הייתי מצטער על דבר זה עד שראיתי דברי הריטב"א ז"ל בשם רבותיו נ"נ דאיכא תרי תחיות [=יש שתי תחיות], אחת פרטית לצדיקים שמתו בגלות והיא סמוכה לביאת המשיח ויזכו לכל ימות המשיח בגוף ונפש ויראו בטובתן של ישראל ובבנין הבית וישמחו בשמחת חלף עבודתם וכו', וא' כללית והיא סמוכה להכנסת שבת כאשר קבלתי [קבלת] והוא נקרא עולם התחייה ועליה נאמר וְכִבִּים מִיְשָׁנֵי אֲדָמַת עֶפְרָיִם יִקְיָצוּ וכו':

תחיית מתים שניה תתרחש בסופם של ימות המשיח, בעת הידועה בשמה "יום הדין הגדול". באותה עת, כל האנשים, הן צדיקים והן רשעים, יקומו לתחייה. אך, הרשעים יידונו וייענשו ואילו הצדיקים יזכו לחלקם בעולם הבא הנצחי.

2. רמח"ל, מאמר העיקרים, בגאולה – לאחר תחיית המתים הסופית ידונו את כולם.

והנה בתחיה יקומו צדיקים ורשעים, והרשעים שחטאו ולא נשלם בהם העונש הראוי יענשו אז כראוי להם. ואמנם אחרי התחיה יהיה יום הדין הגדול שידין הבורא יתברך את כלם וישפט הראויים לישאר לנצחיות והראויים ליאבד... והראויים לישאר ישארו במדרגה שתגיע להם כפי המשפט בעולם שיחודש.

פרק ב. האופן שבו תתרחש תחיית המתים

במדרש, חלוקות הדעות לגבי האופן שבו תתרחש התחייה הפיזית של הגופות. האם ייווצר הגוף שוב מן החומר המקורי שלו או שה' יבא גוף חדש אשר בתוכו תחיה הנשמה שוב?

1. בראשית רבה י"ה: – האם תחיית המתים תהיה חיקוי של תהליך היצירה של תינוק חדש, או היפוך של תהליך הריקבון שלאחר הקבורה?

וייצר ב' יצירות, יצירה בעולם הזה, ויצירה לעולם הבא, בית שמאי ובית הלל, בית שמאי אומרים לא כשם שיצירתו בעולם הזה, כך יצירתו לעולם הבא, בעולם הזה מתחיל בעור ובבשר וגומר בגידים ובעצמות, אבל לעתיד לבא מתחיל בגידים ובעצמות וגומר בעור ובבשר, שכך הוא אומר במתי יחזקאל (יחזקאל לז), ראיתי והנה עליהם גידים ובשר עליהם...

בית הלל אומרים כשם שיצירתו בעולם הזה, כך יצירתו בעולם הבא, בעולם הזה מתחיל בעור ובבשר וגומר בגידים ובעצמות, כך אף לעתיד לבא מתחיל בעור ובבשר וגומר בגידים ובעצמות.

2. שם, כח:ג – האדם יקום לתחייה מעצם שאינה נרקבת בעמוד השדרה שלו.

אדריאנוס שחיק עצמות שאל את רבי יהושע בן חנניא, אמר לו, מהיכן הקב"ה מציין את האדם לעתיד לבא, א"ל מלוז של שדרה, א"ל מנין אתה יודע, א"ל איתיתיה לידי ואנא מודע לך [=הבא אותה ואני מודיע לך], טחנו ברחים ולא נטחנו, שרפו באש ולא נשרפו, נתנו במים ולא נמחה, נתנו על הסדן והתחיל מכה עליו בפטיש נחלק הסדן ונבקע הפטיש ולא חסר כלום.

פרק ג. איזה גוף יקום לתחייה?

היהדות מאשרת את האמונה בגלגול נשמות, ולכן ייתכן כי נשמה אחת חיתה כמה פעמים, בתוך גופות גשמיים שונים. המחשבה על תחיית המתים מעלה את השאלה: איזה גוף הוא זה אשר יקום לתחייה? הזוהר שואל שאלה זו.

1. האדם יקום לתחייה בתוך הגוף שבו הגיע למידה הגדולה ביותר של תיקון.

אמר רב חזקיה, "אם כל המתים יקומו מן העפר, מה יקרה כאשר נשמה אחת הייתה נטועה במספר גופים בזה אחר זה?"

השיב ר' יוסי: "אותם גופים שלא היו ראויים ולא השיגו את יעדם ייחשבו כאילו לא היו כלל: הם נחשבו כעץ נבול בעולם הזה, וכך ייחשבו בעת תחיית המתים. רק העץ האחרון אשר היה שתול כראוי, היכה שורשים והצליח, יקום לתחייה כפי שנאמר, 'והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן' (ירמיהו יז:ח). זה מורה על הגוף אשר היכה שורשים עמוקים, הניב פירות והצליח. אך הגוף הקודם, אשר נותר חסר פירות, אשר לא הכה שורשים (ולא היה ראוי ולא השיג את מטרתו), עליו נאמר 'והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב וגו' ...' (שם יז:ו) כלומר הוא לא יכלל בתחיית המתים ולא יראה את האור מן הבריאה הגנוז לצדיקים..."

אמר רבי חזקיה אי תימא דכל גופין דעלמא יקומו ויתערו מועפרא אינון גופין דאתנטיעו בנשמתא חדא מה תהא מנייהו,

אמר רבי יוסי אינון גופין דלא זכו ולא אצלחו הרי אינון בלא הוו כמה דהוו עץ יבש בהיא עלמא הכי נמי בההוא זמנא וגופא בתראה דאתנטע ואצלח ונטל שרשי' כדקא יאות יקום, ועליה כתיב (ירמיה י"ז) והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן וגו', דעבד איבין ונטע שרשין ואצלח כדקא יאות ועל ההוא גופא קדמאה דלא עבד איבין ולא נטע שרשין (ולא זכה ולא אצלח) כתיב (שם) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב וגו' כי יבא טוב דא תחיית המתים, ויתנהיר ההוא נהורא דזמין לאנהרא להו לצדיקא דהוו גניז קמיה מיומא דאתברי עלמא...

פרק ד. ריפוי המומים

יש שתי נבואות, סותרות לכאורה, לגבי מה שיקרה למומים הגופניים במהלכה של תחיית המתים. המקור התלמודי להלן מיישב סתירה זו.

1. ירמיהו לא:ז – המתים יקומו לתחייה עם אותם המומים שהיו להם כאשר מתו.

הנני מבאי ואתם מארץ צופן וקבצתם מירבתי ארץ, בם עור ופסת הרך וילדת יחדן, קתל גדל ישווב הנה:

2. ישעיהו לה:ז – המתים שיקומו יחלימו מכל מומיהם.

אן ידלג כאיל פסת ותרין לשון אלם כי נבקוע במדבר מים ונתלם בערבה:

3. תלמוד בבלי, סנהדרין צא: - המתים יקומו עם המומים ולאחר מכן יירפאו.

ר"ל רמי כתיב (ירמיהו לא) 'בם עור ופסח הרה ויולדת יחדיו'. וכתיב (ישעיהו לה) 'אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה'. הא כיצד?
עומדין במומן ומתרפאין.

מדוע יש צורך קודם להחיות את הגוף עם המומים שבו ורק לאחר מכן לרפאותו? מדוע לא להקים לתחייה את הגוף הבריא?

4. זוהר ג, צט. - האדם יקום במצבו הקודם על מנת שיכירו אותו.

כאשר יקומו מעפר, הם יקומו כפי שמתו - חגרים או סומים... כך שלא יוכלו לומר כי אדם אחר הוקם לתחייה.

לאחר מכן, הקב"ה ירפא אותם כך שיהיו שלמים לפניו...

...כד יתערו מעפרא, כמה דעאלו, הכי יקומו, חגרין או סומין... דלא ימרון דאחרא הוא דאתער.

ולבתר, קודשא בריך הוא יסי לון, וישתכחון שלימין קמיה...

פרק א. היכן תתרחש תחיית המתים

1. זוהר א, קלא. - אותן גופות הקבורות בגלות תיאלצנה להתגלגל במחילות תת קרקעיות עד ארץ ישראל. הנשמה תחזור לגוף רק בארץ ישראל.

ראה מה נאמר כי מתי ארץ ישראל יקומו ראשונים ועליהם נאמר "יִחְיוּ מְתֵיךָ" (ישעיהו כו:יט). לעומת זאת, המילים "נְבִלְתֵי יְקוּמוּן" (שם) מרמזות למתים של ארצות אחרות, במקום לומר "חיו" נאמר "יקומו". למעשה, תיכנס הרוח לתוך הגוף רק בארץ ישראל. אך הגופות הקבורות בארצות אחרות יקומו ללא רוח חיים, ורק לאחר שהתגלגלו במחילות והגיעו לארץ ישראל יקבלו נשמות ויקומו לתחייה באמת - רק שם, אך לא בארצות אחרות.

תא חזי הא אתמר כל אינון מתין דבארעא דישראל יקומו בקדמיותא בגין דקודשא בריך הוא יתער עלייהו ויוקים לון, עלייהו כתיב "יִחְיוּ מְתֵיךָ" אלין אינון די בארעא דישראל "נְבִלְתֵי יְקוּמוּן" אלין אינון דבגו ארעאן אחרנין דלא כתיב בהו תחייה אלא קימה דהא רוחא דחיי לא תשרי אלא בארעא קדישא דישראל ובגין כך כתיב בהו יחיו מתיך ואינון דלבר יתברי גופא דלהון ויקומו גופא בלא רוחא, ולבתר יתגלגלון תחות עפרא עד דימטון לא"י ותמן יקבלון נשמתא ולא ברשו אחרא בגין דיתקיימון בעלמא.

מאחר שארץ ישראל היא ארץ התחייה הסופית, שאפו בני ישראל להיקבר בה, עוד מזמן האבות.

2. בראשית מז:כט-לא - ארץ ישראל הייתה תמיד הארץ הנכספת לקבורה אצל האבות, גם מאחר שכך יקומו בקלות בתחיית המתים.

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ, וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-נָא מָצְאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ, שִׂים-נָא יָדְךָ תַּחַת רִכְכִּי; וַעֲשֵׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאֱמֶת, אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם.

אל נא תקברני במצרים - ... ושאין מתי חוצה לארץ חיים אלא... (על ידי) גלגול מחילות...

גם יוסף ביקש כי עצמותיו יוצאו ממצרים במהלך יציאת מצרים וייקברו בארץ ישראל (בראשית נ:כד-כו).

נקודות לסיכום החלק השלישי:

- ☞ יהיו שני שלבים בתחיית המתים: ראשית יקומו הצדיקים הגמורים כאשר יגיע המשיח, כדי להיות שותפים לאירועים המשמחים שיתרחשו. בשלב השני יקומו הכל, בסופם של ימות המשיח.
- ☞ על אף שהאמונה בתחיית המתים היא משותפת, יש דעות שונות לגבי אופן התרחשותו של התהליך הפיזי של תחיית המתים: או שגוף חדש יצמח מכלום, או שהעצמות יקומו ויכוסו שוב בבשר.
- ☞ אם האדם עבר גלגול נשמות, יקום לתחייה הגוף אשר בו הגיע האדם לתיקון הגדול ביותר. תחילה יהיו המומים שהיו בגוף ניכרים לעין, כך שאנשים יכירו זה את זה בעולם הבא. לאחר מכן, כל המומים יתרפאו.
- ☞ על אף שהתחייה הפיזית עשויה להתרחש בכל מקום בעולם, חזרתה המעשית של הנשמה אל תוך הגוף תתרחש רק בארץ ישראל.

חלק רביעי: אופיו של העולם הבא שלאחר תחיית המתים

פרק א. סקירה כללית

העולם הבא שלאחר תחיית המתים יתנהל בצורת קיום חדשה לחלוטין.

אופיו של העולם שלאחר התחייה נובע מייעודו – לספק אפשרות לחוות קרבת אלוקים שהושגה בחייו הקודמים של האדם. לכן, הרוחניות ונוכחות השכינה יהיו ניכרות יותר מאשר היום. החוקים של העולם הפיזי, מגבלות הזמן ואופי הצמיחה הרוחנית ישתנו מאוד בעולם הבא. כפי שנראה להלן, בעולם הפיזי ישלמו חוקי הטבע אשר יסייעו לקבל שכר במקום לזכות בשכר. זהו החזון של היהדות לגבי העתיד.

1. רמח"ל, "דרך ה'", א:גד – העולם הבא יפעל לפי חוקי הטבע המתאימים לקבלת שכר.

ואולם כפי התחלף זמניו, כך ראוי שיתחלף מצבו ושאר מקריו. כי כל זמן ההשתדלות הנה צריך שיהיה בתכונה אחת, שיוכלו לימצא בו כל הענינים המצטרפים לו לפי ענין ההשתדלות הזה. פירוש - כי הנה מוכרח שתמצא לו המלחמה שזכרנו בין השכל והחומר, ולא יהיה לו דבר שיעכב את החומר מלשלוט ולעשות את שלו כפי השיעור הראוי לו, ולא דבר שיעכב את השכל מלשלוט ולעשות את שלו כפי השיעור הראוי לו. וכן לא יהיה דבר שיגרום לחומר להתחזק יותר מן הראוי, וגם לא יגרום לשכל להתחזק יותר מן הראוי. כי אע"פ שמצד אחד היה נראה זה יותר טוב, הנה לפי הכונה האמיתית והענין הנרצה באדם, שהוא קנית השלימות בהשתדלותו, איננו טוב.

ובזמן קיבול השכר הנה ראוי לו שיהיה במצב הפכי לזה, כי הנה כל מה שיהיה החומר שולט באותו זמן, הנה לא היה אלא מחשיך ומעכב על הנשמה שלא תתדבק בבורא ית', ועל כן הנה ראוי הוא שלא ישלוט אז אלא הנשמה, והחומר יהיה נמשך אחריה לגמרי באופן שלא יעכב על ידה כלל. ואמנם על כן נבראו שני העולמות, עוה"ז ועוה"ב, עוה"ז המקום והחוקים הטבעיים שלו הם מה שראוי לאדם כל זמן ההשתדלות, והעוה"ב המקום והחוקים שלו הם מה שראוי לו בזמן קיבול השכר:

פרק ב. האופי הגשמי החדש של האדם

לאחר תחיית המתים, כאשר תתאחד הנשמה עם הגוף, יהיה לגופנו הרכב רוחני חדש. כבר לא נודקק למזון ומים; תזונתנו תהיה אנרגיה רוחנית בלבד. הרמה של הגוף שלנו תדמה לרמה של הנשמות שלנו עתה, ואילו הנשמות שלנו תהיינה גבוהות עוד יותר.

1. רמב"ן, "תורת האדם", שער הגמול – כשם שבעולם הזה אנו מתקיימים על ידי מזון ומים, כך בעולם הבא נתקיים מזון שכינתו.

הקב"ה מושביען מזיו שכינתו לעוה"ב שנאמר 'אשבעה בהקיץ תמונתך' (ב"ב י' א'). רצו לומר שקיום האנשים הזוכים ההם בזיו הכבוד כקיום הנפש בגוף בעוה"ז באכילה ושתיה...

והנה ראינו כי זכי הנפש קיום גופם בדברים הדקים, והזכים מהם בדקים מן הדקים, כי אנשי המון נתקיימו במון הנבלע באברים שהוא מתולדת האור העליון המתגשם ברצון בוראו יתברך, וזכו בדבר משעה שנתעלית נפשם במה שהשיגו בנפלאות הים, כמו שאמרו (מכילתא בשלח) 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא'.

2. תלמוד בבלי, סנהדרין צב. – חיי נצח.

תנא דבי אליהו: צדיקים שעתידין הקדוש ברוך הוא להחיותן אינן חוזרין לעפרן, שנאמר (ישעיהו ד:ג) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו, כל הכתוב לחיים בירושלים, מה קדוש לעולם קיים - אף הם לעולם קיימין.

פרק ג. מדרגות בעולם הבא

מצב קיומי חדש זה לא יגיע בן לילה; האנושות והעולם יתקדמו ברמות השונות של הקיום, ולאט לאט תתגבר הרוחניות ואחר כך תחליף את הפיזיות.

1. הרב חיים פרידלנדר, "שפתי חיים", פרקי אמונה ובחירה, כרך ב', עמ' 226-227 – במדרגה הראשונה של העולם הבא, תשלט הנשמה והגוף ייוון מרוחניות.

המדרגה הראשונה בעולמות השכר – אלף השביעי, כפי שהגדירו חז"ל (סנהדרין צב.) "וחד חרוב" ואח"כ "הקב"ה מחדש עולמו", העולם של אלף השביעי הוא כפי שעתה, אך ההבדל שכאמור בשית אלפי שנין [=ששת אלפים שנה] הגוף הוא שולט "כאיש השורר בביתו", ובאלף השביעי אף שיש גוף כמו שהוא עתה, אך הוא רק "כאיש נודד ממקומו וכאורח נוטה ללון" (לשון רמח"ל דעת תבונות, מ' פג), שאין לגוף שליטה, אלא מדרגת האדם תהיה כמו משה רבנו עליו השלום כשעלה להר, שלא אכל ולא שתה, שאין פירושו שהתענה בצום ארבעים יום, אלא גופו הלך לגמרי אחרי הנשמה וניזון מרוחניות הנשמה, ממילא לא היה זקוק לאכול ולשתות, לכן הגדירו חז"ל עולם זה "יום שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים" (סנהדרין צז.), עדיין לא בטל הגוף אל הנשמה, אלא שיש רק שביתה מפעולות הגשמיות של הגוף, זו ההגדרה בפי חז"ל על אלף השביעי "וחד חרוב" – חורבן פעולות הגוף, דהיינו, שאין הגופניות פועלת, ברם חורבן הגוף הוא בנין הנשמה, שבעולם ההוא ע"י שביתה מפעולות הגוף היא יכולה להתפתח ולבנות את עצמה, לקראת המשך עלייתה אחר אלף השביעי.

2. שם – בדרגה השנייה של העולם הבא, הנשמה מגבירה את שליטתה, אך לגוף עדיין יש השפעה מסוימת.

המדרגה השנייה – אלף השמיני, חידוש העולם והפיכתו לעולם רוחני זך, תהיה עדיין שליטה מסוימת של הגוף, אבל אז הגוף יהיה טפל ובטל אל הנשמה, כך שיוכלו שניהם לקבל את שכרם הרוחני.

3. שם – במדרגה השלישית של העולם הבא, יכביד הגוף רק מעט על הנשמה.

מדרגה השלישית – אלף התשיעי, שהגוף והנשמה שעלו במדרגתם באלף השמיני, יעלו מדרגה נוספת שישאר לגוף רק שליטה כלשהי, כדברי הרמח"ל (דע"ת עמ' עט): "לא תמצא כח הנשמה בעצמה להתפשט בכל כוחותיה, אלא תרגיש כמו איזה כובד מועט לה, ואין פרטי המניעה נודעים", שבעולם ההוא יהיה עדיין איזה מוגבלות לנשמה ע"י הגוף.

4. שם – השלב הרביעי של העולם הבא הוא כאשר הגוף ייכנע לחלוטין לנשמה.

מדרגה הרביעית שהיא מדרגה העליונה בעולמות השכר – אלף העשירי, שהגוף יתבטל לגמרי לנשמה, ומאז והלאה גוף ונשמה יתענגו יחד בשלימות את השי"ת לנצח נצחים, מדרגה זו היא נשגבה מאוד למעלה מהשגת אנוש...

פרק ד. כלכלת האדם בעולם הבא

ככל שהאדם מתפתח במהלך השלבים המרוממים של הקיום, אף העולם הגשמי מקבל תכונות רוחניות נוספות. אך, מאחר שהצורך של האדם בעולם הגשמי יפחת ביחס לצמיחתו הרוחנית, מדוע יופיע בעולם הזה שפע? התשובה, המסומלת בשתי המובאות הבאות מן התלמוד, היא שהעולם הפיזי יעניק לאדם קיום ללא כל מאמץ מצדו, בניגוד לסדר העולם הישן שבו נאלץ האדם לעמול (הרב ראובן לויכטר).

1. תלמוד בבלי, כתובות קיא: - יהיה שפע טבעי רב, לא יהיה צורך בהכנת אוכל, ולא יהיה מחסור במשאבים.

אמרו לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה יש בו צער לבצור ולדרוך. העולם הבא מביא עונה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומספק הימנה כפטוס גדול ועציו מסיקין תחת התבשיל. ואין לך כל ענבה וענבה שאין בה שלשים גרבי יין שנא' (דברים לב) 'וְדָם עֲנַב תִּשְׁתֶּה חֶמֶר' אל תקרי חמר אלא חומר.

2. תלמוד בבלי, בבא בתרא קכב. - בעולם הבא יהיו נכסי דלא נידי בלתי מוגבלים.

ולא כחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא, העולם הזה אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס, שדה פרדס אין לו שדה לבן. לעולם הבא אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק.

3. הרב ירוחם ליבוביץ, "דעת תורה", בראשית, עמ' 28 – החלק הגשמי של האדם בעולם הבא הוא ללא מצרים.

הייתי פעם אצל הגה"צ ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל וספרו לפניו מעשה באחד שאמר לרעהו, אתה מבקשני שאעשה לך זאת וזאת, הנה אם תתן לי חלק מחלקך בעולם הבא אז אעשה מה שאתה מבקשני, ורעהו לא הסכים. וכשמע זה ר' נפתלי זצ"ל ענה ואמר כי הלה אינו מבין, עם הארץ וכסיל הוא, כי מזה איכפת לך כי לרעך גם כן יהיה חלק, מספיק די והותר גם בשבילך, הנה לא מבין מה זה עולם הבא, הנה זה עם-הארצות פשוטה, יכול אתה ליתן חלקים גם למאה אנשים וממך ומחלקך לא יגרע על ידי זה כלום, כי כל חלק וחלק הנהו עד אין קץ ועד אין תכלית.

פרק ה. הזמן בעולם הבא

1. הרב חיים פרידלנדר, "שפתי חיים", אמונה ובטחון, כרך ב', עמ' 190 – הזמן ייתפס בצורה שונה מכפי שהוא נתפס היום.

"לעולם שכולו ארוך", היינו שגם הרגע הראשון הוא ארוך ללא הפסק, כי ברגע אחד של הנצח יש בו את כל הנצח.

פרק ו. צמיחה רוחנית בעולם הבא

על אף שיסתיים הזמן שבו ניתן לעבוד כדי לזכות בשכר, העולם הבא לא יהיה מצב סטטי. אדם ימשיך לצמוח, הוא יגיע לגבהים רוחניים נעלים יותר ככל שעובר הזמן.

1. תלמוד בבלי, ברכות סד. – חכמי התורה ילכו מחיל אל חיל.

אמר רבי חייא בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון.

2. רמח"ל, "דרך ה'" א:ג:ג - אפילו בעולם הבא שלאחר תחיית המתים יוכל האדם לרומם את מצבו הרוחני.

אכן בשובה בגוף אחר התחיה, לא תתמעט ולא תתעלם, אלא תכנס בכל זהריה ובכל כחה, ואז מיד תזכך את הגוף ההוא זיכוך גדול, ולא יצטרך לו הגידול מעט מעט שצריך עתה לילדים, אלא מיד בשעתו תאיר בו, ומיד תזככהו זיכוך גדול. ואמנם לא ימנע זה, שיהיו לגוף ולנשמה יחד עילויים אחר עילויים.

אבל הענין הוא, שמיד בבוא הנשמה בגוף יהיה האדם ההוא יקר ונעלה, וגופו יקבל מיד זיכוך ראשון, יתעלה בו מכל מה שהיה כל ימי חייו הראשונים. ויהיה הזיכוך ההוא כפי כל המעשים הטובים שעשה כבר, וישים אותו במדרגה שראוי לו להיות בין הזוכים ליהנות בשלימות. ואחר כך יתעלו שניהם עילויים, כפי מה שראוי למי שהוא במדרגה ההיא:

נקודות לסיכום החלק הרביעי:

- ☞ בעולם הבא שלאחר תחיית המתים ישלטו חוקי טבע המאפשרים לקבל שכר במקום לזכות לשכר.
- ☞ העולם הבא, שהוא הייעוד הסופי של הבריאה, מתוכנן כך שיעניק עונג רוחני גדול מאוד וחייבור אל ה'. כשם שבעולם הזה ניזון האדם על ידי מאכל ומשקה, כך בעולם הבא יהיה ניזון מזיו השכינה.
- ☞ העולם הבא יהיה עולם פיזי, אך יהיה שפע טבעי גדול, משאבים בלתי מוגבלים, לא יהיה מוות, תהיה תפיסת זמן אחרת, והתרוממות רוחנית מתמשכת. הנשמה לא תהיה מוגבלת על ידי מגבלות הגוף והאדם יחווה מודעות לה' מעבר למה שאפשר לתאר.

חלק חמישי: המסרים של העולם הבא עבור העולם הזה

1. הרב חיים פרידלנדר, "שפתי חיים", פרקי אמונה ובחירה, כרך ב', עמ' 231-230 – העולם הבא מלמד אותנו את משמעות חיינו בעולם הזה.

נמצא שענין תחיית המתים והאמונה בו, אין הוא רק מיסודות האמונה כדי ללמדנו את גדולת הבורא והכרת חסדיו יתב', כפי שהרס"ג כותב על תחיית המתים: "אין בזה פלא יותר מעיקר בריאתו" (ועיין סנהדרין צא. דלא הו – חיי, דהוי חיי – לא כל שכן), כי עצם בריאת האדם הוא פלא והכרת גדולת הבורא וחסדיו לא פחות מתחיית המתים,

אלא מתוך שהשכר בעוה"ב לפי מידת עמלו והשתדלותו של האדם, נמצינו למדים שתפקיד האדם בעוה"ז והכשרתו הוא ע"י קיום תורה ומצוות, שהנשמה תעלה את הגוף ותזככו, וגם היא תוסיף לעלות ולהתעלות, כפי מדת עבודת האדם בעוה"ז, שעד כמה שהגוף יהיה בר קליטה להיות ראוי לקבל את שכר עוה"ב יחד עם הנשמה, זה תלוי בעבודת האדם בעוה"ז, שבאותה מידה שזיכך את גופו בעוה"ז כך יהיה ראוי להשתתף בשכר עוה"ב.

נמצא איפוא, שאנחנו כאן בעוה"ז מכינים את הגוף ואת הנפש לשכר בעולם הנצח, שגם את הגוף צריך להכין לעוה"ב ע"י השלטת הנשמה על הגוף, שהגוף ישמש בעוה"ז רק ככלי שרת לנשמה, כך גם בעוה"ב יזכה הגוף להיות ככלי שרת נטפל לנשמה, שהנשמה תקבל את זיו העליון, והגוף יקבל את זיו העליון מהנשמה לחיי נצח נצחים.

2. פרקי אבות ד:טז – העולם הזה מהווה הזדמנות להתכונן לעולם הבא.

רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין:

נקודות לסיכום החלק החמישי:

- ☞ החיים העתידיים בעולם הבא אינם צריכים להיראות ניסיים יותר מאשר החיים עצמם: אם ה' מסוגל להעניק לנו חיים בעולם הזה, הוא מסוגל להעניק לנו שוב חיים בעולם הבא.
- ☞ אמונה בעולם הבא אינה רק אמירה על אמונתנו בה' ובמידותיו. אמונה זו מעניקה לנו פרספקטיבה על משמעותם של חיינו בעולם הזה – שאנו כאן כדי להתכונן לעולם הבא באמצעות לימוד תורה וקיום מצוות.
- ☞ מאחר שהגוף חייב להיות מוכן לקיומם הרוחני של החיים בעולם הבא, עלינו להתחיל את התהליך של שיעבוד הגוף לנשמה. במידה שבה אנו מסוגלים לעשות זאת בעולם הזה, נזכה אף לחיי העולם הבא.

סיכום השיעור:

האם היהדות מאמינה באמת בתחיית המתים?

כן. זהו עיקרון יסודי של היהדות, המצויין בכל המקורות הקלאסיים, והוא מופיע כאחד מעיקרי האמונה של הרמב"ם.

מהי המטרה של תחיית המתים?

העולם הבא שלאחר תחיית המתים יהווה צורת חיים חדשה לחלוטין. במצב זה יחווה האדם את קרבת ה' שאותה השיג בחייו הקודמים.

מתי תרחש תחיית המתים וכיצד?

לאחר ביאת המשיח, יהיו שני שלבים של תחיית המתים. בראשיתם של ימות המשיח, יקומו לתחייה צדיקים גמורים. בסופם של ימות המשיח, יקומו כולם לתחייה לקראת יום הדין הגדול, ולאחר מכן העולם הבא.

כיצד יראו החיים בעולם הבא שלאחר תחיית המתים?

העולם הבא, שהוא התכלית העליונה של הבריאה, יתנהל כך שיספק עונג רוחני נעלה וחיבור לה'. כשם שכאן ניזון האדם על ידי מאכל ומשקה, שם הוא יהיה ניזון מזיו השכינה.

איזה מסר נוכל ללמוד לחיינו היום מתחיית המתים והעולם הבא?

העולם הבא מלמד אותנו כי הטוב הנעלה הוא חיבור לה'. מאחר שאנו יודעים לאן אנו הולכים, נוכל לנצל את זמננו כאן כדי להתכונן לקיום בעולם הבא באמצעות לימוד התורה, קיום מצוות, תיקון המידות ועזרה לזולת. זהו תיקון העולם האולטימטיבי.

מקורות מומלצים לעיון נוסף

הרב חיים פרידלנדר, אמונה ובהירה, כרך ב', עמ' 179-252

חלק ראשון: אמונה בתחיית המתים

סנהדרין צ: על במדבר יח:כה-כח

סנהדרין, החל מפרק י

חלק שני: מטרתה של תחיית המתים

הרב יוחנן בקהופר, אבן שיטה, עמ' 100-101

חלק שלישי: התהליך של תחיית המתים

בראשית רבה צו:ה

זוהר א, קיג: (מדרש הנעלם)

חלק חמישי: העולם הבא שלאחר תחיית המתים

הרב אליהו דסלר, "מכתב מאליהו" כרך א, עמ' 284-295